

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Genom en den 5 april 1940 dagtecknad proposition, nr 190, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred, *dels ock* bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen har, såvitt angår lagförslaget, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet samt i övrigt hänskjutits till jordbruksutskottet. Jordbruksutskottet har därjämte till behandling förehaft en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 197, av herr Hagström m. fl.

Det genom propositionen framlagda lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred.

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 2 juni 1933 om ägofred skall erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

Där inom — — — §§ stadgas.

Har statsbidrag beviljats till utförande av åtgärder för skogsproduktionens höjande enligt skogsvårdsplan, fastställd av skogsvårdsstyrelse för viss del av län, må Konungen rörande länsdelen på framställning av skogsvårdsstyrelsen meddela förordnande som i första stycket sägs.

Bihang till riksdagens protokoll 1940. 9 saml. 2 avd. Nr 30.

Inom län eller länsdel, där förordnande enligt första eller andra stycket gäller, må stängsel enligt 2 § ej fordras mellan ägor, som utgöras av skogs- eller utmark, med mindre stängsel mellan ägorna fanns den 1 januari 1933.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för propositionen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt *lagen den 2 juni 1933 om ägofred* äro ägare av hemdjur principiellt skyldiga att hålla sådan vård om djuren, att dessa ej olovligen inkomma på annans ägor. Vårdsnadsplikten är dock ej det enda skyddsmedel för ägorna, som lagen känner. Stängselskyldighet gäller i viss omfattning och utgör en grannfastigheter åvilande förpliktelse. Såsom förutsättningar för denna skyldighet uppställer lagen, att endera grannfastighetens ägor nyttjas till bete för hemdjur samt att djuren finnas tjänligast genom stängsel kunna hållas från angränsande ägor å den andra fastigheten. Äro dessa förutsättningar för handen, skall stängselskyldighet regelrätt föreligga, oavsett huruvida de mötande ägorna bestå av in- eller utägor. Envar av grannarna äger stängselvitsord.

Stängselskyldigheten fördelas mellan grannfastigheter med hänsyn till behovet av stängsel för avhållande av hemdjur från endera fastighetens mark. Föranledes skyldigheten av att betning förekommer endast å ena sidan, skall denna sida taga del i stängslet med tre fjärdedelar och grannen blott med en fjärdedel. I annat fall skall vardera taga lika lott. Nyttjas de mötande ägorna till gemensamt bete, innebär nämnda bestämmelse att, där båda sidorna deltaga i det gemensamma betet eller ock ingendera sidan gör detta, vardera skall taga lika lott i stängslet. Deltager däremot blott den ena sidan i det gemensamma betet, skall denna svara för tre fjärdedelar och den andra för en fjärdedel. Nu angivna bestämmelser om stängselskyldighet gälla ej ovillkorligt utan äro i vissa fall underkastade inskränkningar.

Lagen medger principiellt rätt till gemensamt bete å ohägnade skogs- eller utmarker. Ifrågavarande betesrätt är emellertid underkastad flera inskränkningar. I fråga om betesrättens förutsättningar gäller, att rätt till gemensamt bete å ohägnade skogs- eller utmarker äger rum allenast där stängsel mellan markerna ej fanns den 1 januari 1933. Vidare avser betesrätten blott större hemdjur, d. v. s. hästar och nötkreatur (10 §). Inom län eller länsdel, med avseende varå Kungl. Maj:t föreskrivit, att stängsel skall freda jämväl mot mindre hemdjur, skall dock betesrätten avse även sådana mindre hemdjur, som Kungl. Maj:ts föreskrift angår. Enär genom kungörelse den 21 december 1933, nr 668, föreskrift utfärdats, att stängsel skall i Väster- norrlands och Jämtlands län freda jämväl mot får och getter, avser den ge-

mensamma betesrätten i dessa län även sådana betesdjur. Slutligen har viss begränsning genomförts i fråga om det antal hemdjur, som må utsläppas å gemensam betesmark. Från fastighet, vartill hör del i sådan mark eller på grund av servitut betesrätt därå, må ej släppas flera hemdjur på betesmarken än som skäligen kunna vinterfödas å fastigheten. Kungl. Maj:t äger befogenhet att, där sådant prövas erforderligt för skogsåterväxtens skyddande inom visst län eller viss del av län, på framställning av vederbörande landsting och hushållningssällskap helt eller delvis förbjuda rätten till bete å gemensam betesmark.

Efter förordnande av Kungl. Maj:t, som må meddelas blott på framställning av vederbörande landsting och hushållningssällskap, kunna i lagen införda bestämmelser om betesreglering bliva tillämpliga för visst län eller viss del av län. Sådant förordnande, som hittills utfärdats endast för två län (för Uppsala län jämlikt kungörelse den 2 mars 1934, nr 36, och Östergötlands län jämlikt kungörelse den 16 januari 1935, nr 3), innebär, att skogs- eller utmark, som den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete, kan fredas mot främmande betesdjur genom betesreglering i stället för genom stängselvitsord. Inom län eller länsdel, där sådant förordnande, varom nu nämnts, gäller, kan sålunda stängsel mellan ägor i skogsmarker icke påfordras.

Betesreglering kan enligt lagen ske på två sätt. Det ena innebär, att beträffande regleringsområdet betningen för varje fastighet, som äger del i detta eller på grund av servitut betesrätt därå, begränsas till fastighetens egen mark eller, där fråga är om servitut, den fastighets mark, som besväras av servitutet. En dylik begränsning må genomföras endast så framt nödig betesmark för vederbörande fastighet kan anordnas å fastighetens eller, vid servitut, den tjänande fastighetens område utan oskäligen kostnad eller olägenhet för fastighetens brukande. Det andra tillvägagångssättet åsyftar, att betningen för berörda fastigheter begränsas till särskild å området upplåten betesmark utanför fastigheten eller, vid servitut, den tjänande fastigheten. Denna utväg, varigenom fastighet tvångsvis tillägges betesrätt å annan fastighets område, må anlitas, om förutsättningarna för användande av den förra metoden ej äro förhanden, men betesbehovet för vederbörande fastighet lämpligen kan tillgodoses genom sådan upplåtelse av betesmark, som nyss sagts.

Betesreglering må företagas allenast på yrkande av delägare i den ohägnade mark, varom fråga är. Ägare till fastighet, som på grund av servitut äger betesrätt å dylik mark, är utesluten från rätten att påkalla reglering. Betesreglering medför den verkan, att å mark, för vilken regleringen trätt i tillämpning, rätt till gemensamt bete ej vidare äger rum för de fastigheter, vartill hör del i marken eller på grund av servitut betesrätt därå. Ej heller må efter sagda tidpunkt något område av marken nyttjas till bete för sådan fastighet, med mindre erforderlig hägnad hålles omkring detta. Lagen förutsätter, att vid betesreglering bestämmes viss tid, då regleringen skall träda i tillämpning.

Vid betesreglering må i visst fall upplåtelse av betesmark ske jämväl till

förmån för fastighet, vartill ej hör del i regleringsområdet eller på grund av servitut betesrätt därå (19 §). Såsom villkor härför gäller, att regleringsområdet före den 1 januari 1933 enligt rådande sedvana i orten stadigvarande nyttjades till bete för sådan fastighet, att å fastigheten skäligen kan vinterfödas minst ett större hemdjur samt att det tillika befinnes, att nödig betesmark ej kan anordnas å fastigheten utan oskäligen kostnad eller olägenhet för dess brukande men att fastighetens betesbehov kan — sedan erforderliga betesmarksupplåtelser skett till förmån för de fastigheter, vartill hör del i regleringsområdet eller på grund av servitut betesrätt därå — lämpligen tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å området. Äro dessa villkor uppfyllda, skall vid regleringen från fastighet, varå betesmark är att tillgå, upplåtas vad för ändamålet erfordras. Fastighet, för vilken behovet av betesmark prövas vara större än för annan, skall äga företräde till erhållande av sådan upplåtelse.

Vid upplåtelse av betesmark skall tillses, att sådan mark tages i anspråk, som med hänsyn till beskaffenhet och läge är därtill mest lämpad, samt att olägenhet ej därigenom tillskyndas brukandet av den fastighet, varå betesmarken upplåtes. Åsämjas ägarna till två eller flera fastigheter, att betesmark upplåtes gemensamt för fastigheterna, och finnes sådant lämpligt, må det ske. Betesmark skall av den fastighet, för vilken den upplåtits, hållas inhägnad samt, i den mån det kan ske utan oskäligen kostnad, anordnas för betesbruk och därefter bibehållas i ett för sådant bruk ordnat skick. För upplåtelsen så ock för skada och intrång, som föranledes av betesmarkens inhägnande och anordnande för betesbruk, skall ersättning gäldas av ägaren till den fastighet, för vilken marken upplåtits.

Gränisar regleringsområde intill skogs- eller utmark, som var ohägnad den 1 januari 1933, och äger betning å denna mark rum, skall — förutsatt att nämnda mark är belägen inom län eller länsdel, där bestämmelserna om betesreglering äga tillämpning — stängsel hållas mellan marken och regleringsområdet, om sådant yrkas för någon av de fastigheter, vartill hör del i området. I stängslet skola de i regleringsområdet delägande fastigheterna taga lott med en fjärdedel och de fastigheter, för vilka området och marken nyttjas till gemensamt bete, med tre fjärdedelar. Inom vardera fastighetsgruppen skall stängselskyldigheten fördelas efter varje fastighets nytta av stängslet. Gränisar regleringsområde intill län eller länsdel, där bestämmelserna om betesreglering ej äga giltighet, skola i fråga om hållande av stängsel i gränsen de allmänna reglerna om stängselskyldighet ha tillämpning. Utgöras de mötande ägarna å ömse sidor av skogs- eller utmark, och nyttjas ägarna till gemensamt bete för andra fastigheter än dem, som betesregleringen avser, skall dock rätt att fordra stängsel i gränsen tillkomma, förutom grannfastigheterna, envar av de fastigheter, som jämte den av betesregleringen berörda grannfastigheten äga del i regleringsområdet.

Frågor om stängselskyldighet eller betesreglering skola prövas vid syneförrättning, där ej förening rörande dylika frågor träffas mellan vederbörande sakägare. Har sådan förening upprättats i enlighet med i lagen stad-

gade grunder (§ 36), äger envar, som deltagit i föreningen, låta intaga den i domboken. Sedan äger föreningen giltighet mot framtida ägare eller innehavare av fastigheterna.

Förening att stängsel ej skall hållas mellan angränsande ägor, oaktat stängsel enligt lagen kunnat äskas, kan även träffas (§ 37). I sådan förening böra upptagas villkor beträffande värden av hemdjur. Därvid må överenskommas, att gemensamt bete ej skall äga rum å sådan ohägnad skogs- eller utmark, där rätt till sådant bete eljest skolat äga tillämpning. Förening, som här avses, äger ej giltighet utöver tio år, sedan den blivit intagen i domboken.

Genom beslut den 12 maj 1939 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst fem utredningsmän för att verkställa utredning rörande de möjligheter, som förelåge att snabbt skapa nya skogstillgångar i vissa delar av Norrland. På grund av detta bemyndigande tillkallade chefen för jordbruksdepartementet samma dag såsom utredningsmän sekreteraren i skogsvårdsstyrelsernas förbund, jägmästaren E. A. F. Lundh, ordförande, samt skogschefen E. W. Ronge, ledamoten av riksdagens andra kammare E. H. Lindberg, hemmansägarna C. A. Strömbäck i Korpikå och A. Rådström i Meselefors. Den 2 februari 1940 ha utredningsmännen, vilka antagit benämningen *norrländska skogsproduktionsutredningen*, avlämnat betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å enskilda skogar i vissa delar av Norrland (stat. off. utr. 1940: 3). Över betänkandet ha yttranden avgivits av åtskilliga myndigheter och sammanslutningar.

De av utredningen framlagda förslagen avse att genom ökad bidragsverksamhet understödja skogsproduktionen i de fyra nordligaste länen samt vissa delar av Kopparbergs län. De skogar, som beröras av dessa förslag, äro följande, nämligen skogar lydande under lagen om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden, skogar i Västerbottens och Norrbottens län, beträffande vilka lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna äger tillämpning, skogar i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka äro underkastade bestämmelserna i skogsvårdslagen, samt i 4 kapitlet av skogsvårdslagen avsedda svårföringrade skogar och skyddsskogar i Kopparbergs län, vilka tidigare lytt under lagen angående skyddsskogar. I betänkandet ha även framlagts förslag om ändringar i lagen om ägofred avseende att underlätta möjligheterna till betesreglering samt att i viss omfattning förbjuda får- och getbetet. I detta sammanhang erinras om att frågan om understödandet av skogsproduktionen genom ökad bidragsverksamhet även upptagits till behandling av *1936 års skogsutredning* i dess den 26 november 1938 avgivna betänkande med utredning och förslag rörande åtgärder för främjande av en ändamålsenlig virkesproduktion (stat. off. utr. 1938: 58).

I likhet med utredningsmännen har *föredragande departementschefen, statsrådet Pehrsson-Bramstorp*, ansett det vara angeläget, att staten mera än för närvarande bidrager till skogsproduktionens stödjande inom ifråga-

varande landsdelar. Emellertid har departementschefen i nuvarande statsfinansiella läge och innan någon erfarenhet rörande förutsättningarna och intresset för verksamheten vunnits icke kunnat förorda, att utredningsmännens förslag genomfördes i hela dess vidd. De ifrågasatta åtgärderna borde enligt departementschefens mening i varje fall till en början få karaktären av försöksverksamhet. Departementschefen har därför funnit lämpligt, att åtgärderna till en början igångsattes inom vissa skogsområden eller å de egentliga lappmarksskogarna, d. v. s. dels de skogar, som lyda under 1932 års lappmarkslag, och dels skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilka lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna äger tillämpning, ävensom å de i 4 kapitlet skogsvårdslagen omfördälda skyddsskogarna, såvitt dessa äro belägna i Kopparbergs och Jämtlands län. För nästkommande budgetår har för ändamålet beräknats ett till 1,000,000 kronor begränsat belopp.

Beträffande gången av den i propositionen förordade verksamheten har *departementschefen* uttalat följande:

På framställning av skogsägare inom viss trakt låter skogsvårdsstyrelsen undersöka, huruvida förutsättningar förefinnas för bedrivande av ifrågavarande skogsvårdande verksamhet inom orten. Om så är förhållandet beslutar styrelsen om bildandet av skogsvårdsområde. Vid bildandet av skogsvårdsområde skall skogsvårdsstyrelsen tillse att området erhåller ändamålsenlig omfattning med hänsyn till skogsvårdsarbetets organisation och utförande samt ifrågakommande anordningar beträffande betet. För området skall styrelsen därefter låta upprätta skogsvårdsplan. Sedan planen blivit färdig bör den hållas tillgänglig för intresserade skogsägare under viss tid å lämplig plats. De skogsägare, som förklarar sig villiga utföra de åtgärder, som föreslagits i skogsvårdsplanen beträffande deras fastigheter, skola i regel därefter sammansluta sig till en skogsvårdsförening. Styrelsen inleder sedermera överläggningar och förhandlingar med skogsvårdsföreningens styrelse om upprättande av kontrakt rörande de i skogsvårdsplanen av sedda åtgärderna. Sedan kontrakt kommit till stånd, låter skogsvårdsstyrelsen upprätta arbetsplaner för de åtgärder, som närmast skola utföras. Föreningens styrelse ingiver därefter till skogsvårdsstyrelsen ansökan om statsbidrag. Efter det Kungl. Maj:t på styrelsens framställning beviljat statsanslag för ifrågavarande verksamhet, beslutar skogsvårdsstyrelsen om bidragstildelningen.

De ifrågasatta ändringarna i ägofredslagen hava berörts i vissa *remissyttranden*. Härutinnan får utskottet hänvisa till den redogörelse, som lämnats å sid. 52—59 i propositionen.

Föredragande departementschefen har i denna del anfört följande:

Utredningens förslag avser i första hand införande i 12 § av ägofredslagen av ett stadgande, att, därest skogsvårdsstyrelse slutit kontrakt om utförande av åtgärder enligt skogsvårdsplan som här avses, Kungl. Maj:t skall äga på framställning av skogsvårdsstyrelsen förordna, att bestämmelserna om betesreglering skola gälla beträffande den del av länet skogsvårdsplanen avser. I likhet med utredningen är jag av den uppfattningen att en förutsättning för genomförandet av ifrågavarande skogsvårdsarbete torde vara att betesfred kommer till stånd å de skogsmarker, varest verksamheten skall bedrivas. Det torde icke kunna bestridas, att skogsbetet förorsakar skada å sådana skogsom-

råden, som äro föremål för reproduktionsåtgärder. Detta gäller framför allt sådana marker, å vilka sådd eller plantering skett, då dessa med hänsyn till den bättre gräsväxten äro mest utsatta för kreaturens betesgång. Att möjliggöra att efter framställning av skogsvårdsstyrelsen betesregleringsbestämmelserna må äga tillämpning inom de områden, där den föreslagna skogsvårdande verksamheten skall bedrivas, synes mig knappast kunna ingiva några allvarliga betänkligheter. Betesreglering må sålunda endast komma ifråga inom sådant skogsområde, varest delägarna anslutit sig till den ifrågavarande verksamheten och erhållit statsbidrag för utförande av åtgärder för skogsvårdens befrämjande. Det synes mig som om de farhågor som kommit till uttryck i några yttranden i viss mån bottna i missuppfattning av betesregleringsinstitutets innebörd. Det torde böra understrykas, att betesreglering må företagas endast, där betesbehovet för samtliga fastigheter, som äga del i regleringsområdet eller på grund av servitut ha betesrätt därå, kan tillgodoses. Beträffande sådana kreatursägare, som icke äga del i området men som på grund av rådande sedvana i orten nyttjat område till bete, har i viss utsträckning sörts genom bestämmelserna i 19 § i ägofredslagen. I yttrandena ha även uttalats farhågor att dylika djurägare kunna bli lidande genom betesregleringen. Jag förutsätter emellertid, att redan vid förordnandet om betesregleringsbestämmelsernas tillämpning å det område skogsvårdsplanen avser frågan om betesregleringens ordnande är så klarlagd, att Kungl. Maj:t äger möjlighet att överblicka regleringens konsekvenser för kreatursägarna inom området. Vid ansökningen bör därför erforderlig utredning härom företas. Det finnes således möjlighet för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t icke anser betesfrågan ordnad på ett tillfredsställande sätt, avvisa framställningen, varefter frågan är förfallen. Givet är att Kungl. Maj:t innan frågan avgöres införskaffar yttrande från förvaltningsutskotten hos landsting och hushållningssällskap samt all i övrigt behövlig utredning. Jag förordar alltså, att i 12 § ägofredslagen upptages ett andra stycke av innehåll, att därest statsbidrag beviljats för utförande av åtgärder enligt sådan skogsvårdsplan, som förut omnämnts, Kungl. Maj:t må på framställning av skogsvårdsstyrelse meddela förordnande, att bestämmelserna om betesreglering må vinna tillämpning inom det område skogsvårdsplanen avser. Detta stadgande medför att en mindre jämkning blir erforderlig i 12 paragrafens nuvarande andra stycke.

De övriga av utredningen föreslagna ändringarna i ägofredslagen anser jag mig nu icke böra förorda till genomförande. De äro icke heller påkallade av den skogsvårdsverksamhet, som här föreslagits.

De nya bestämmelserna i ägofredslagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1940.

Här må även erinras om att jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 44 vid innevarande års riksdag i anledning av två motioner, I: 89 av herr Velander m. fl. samt II: 109 av herr Lindmark m. fl., hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran samt framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen må föranleda. Detta utlåtande har av riksdagen godkänts.

En vid pågående riksdag av herr Lindhagen väckt motion, I: 134, har hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, som kommer att däröver avgiva särskilt utlåtande.

Utskottet.

De genom propositionen framlagda förslagen syfta till att genom statsbidrag stimulera skogsägarna i vissa trakter av Norrland och Dalarne till reproduktionsåtgärder å skogarna. Föredragande departementschefen har såsom sin uppfattning uttalat, att genomförandet av ifrågakvarande skogsvårdsarbete förutsatte, att betesfred komme till stånd å de skogsmarker, var-est verksamheten skulle bedrivas. Departementschefen har emellertid understrukt, att betesreglering finge företagas endast där betesbehovet för samtliga fastigheter, som ägde del i regleringsområdet eller på grund av servitut hade betesrätt därå, kunde tillgodoses samt att det genom de bestämmelser i 19 § ägofredslagen, för vilka ovan redogjorts, i viss utsträckning sörjts för sådana kreatursägare, som icke ägde del i området men som på grund av rådande sedvana i orten nyttjat området till bete. I propositionen har vidare framhållits, att möjlighet finnes för Kungl. Maj:t att, där-est betesfrågan icke ordnats på tillfredsställande sätt, avvisa framställning om betesreglering. Jämväl utskottet vill understryka dessa synpunkter.

Enligt gällande lag om ägofred förutsättes för utfärdande av förordnande om betesreglering, att vederbörande landsting och hushållningssällskap gjort framställning därom till Kungl. Maj:t. I propositionen har föreslagits ett tillägg till 12 § i lagen av innebörd att Kungl. Maj:t i fall som nu äro i fråga skall äga förordna om betesreglering på framställning av skogsvårdsstyrelsen. Utskottet finner det vara av vikt att, på sätt föredragande departementschefen förutsatt, i fall av sistnämnda art yttrande inhämtas från förvaltningsutskotten hos vederbörande landsting och hushållningssällskap.

Utskottet, som allenast haft att taga ställning till det föreliggande lagförslaget, har sålunda icke funnit skäl att göra några erinringar vare sig mot lagtexten eller mot departementschefens uttalanden i anslutning till densamma. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget.

Stockholm den 28 maj 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Löfvander, Olof Carlsson, Wistrand, Sten* och *Nils Elowsson**;

från andra kammaren: herrar *Hage, Molander, Sandström** och *Hansson* i Örebro*, fröken *Ebon Andersson*, fru *Elsa Johansson** samt herrar *Persson* i Norrby* och *Holmbäck*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.